

Szczecin, 06 października 2023 roku

Forum Emerytów Służb Mundurowych

<https://docs.google.com/document/d/1wMr5yaE7aK8QFhOwx-B0UNgTzVSQsdo-/edit?fbclid=IwAR3K0mItUWxGmIWBiaE0e0ibqOtmC7ER0ujyMLBIQig9QO137hTT0VqhoXA>

Prelegent: radca prawny Grzegorz Chajnowski

I. Zagadnienie niegodziwości nabytych świadczeń emerytalnych i rentowych na przykładzie orzecznictwa Sądów Powszechnych.

Punktem wyjścia jest wskazanie, iż prawa emerytalne co do zasady są prawami nabytymi słusznie i jedynie w wyjątkowej sytuacji można uznać, że zostały nabyte z naruszeniem zasady sprawiedliwości (orzeczenia TK z 11 lutego 1992 r., sygn. K 14/91, z 22 sierpnia 1990 r., sygn. K 7/90).

Zasada ochrony praw nabytych zakazuje arbitralnego znoszenia lub ograniczania praw podmiotowych przysługujących jednostce lub innym podmiotom prywatnym występującym w obrocie prawnym. Zasada ochrony praw nabytych zapewnia ochronę praw podmiotowych - zarówno publicznych, jak i prywatnych, a także maksymalnie ukształtowanych ekspektatyw tych praw, a więc sytuacji prawnych, w których zostały spełnione wszystkie zasadnicze przesłanki ustawowe nabycia określonych praw podmiotowych określone przez prawo.

Ochrona praw nabytych nie oznacza przy tym nienaruszalności tych praw i nie wyklucza stanowienia regulacji mniej korzystnych, odstąpienie od zasady ochrony praw nabytych jest dopuszczalne, jeżeli przemawiają za tym inne zasady, normy lub wartości konstytucyjne. Według utrwalonego stanowiska Trybunału Konstytucyjnego zasada ochrony praw nabytych nie ma zastosowania do praw nabytych niesłusznie lub niegodziwie, a także praw niemających oparcia w założeniach obowiązującego w dacie orzekania porządku konstytucyjnego (zob. np. wyroku TK z 11 lutego 1992 r., sygn. K 14/91, z 23 listopada 1998 r., sygn. SK 7/9, z 22 czerwca 1999 r., sygn. K 5/99, z 20 grudnia 1999 r., sygn. K 4/99, z 13 stycznia 2006 r., sygn. K 23/03).

Przyjmuje się w orzecznictwie TK, iż prawa nabyte niesłusznie nie podlegają ochronie prawnej. Tymczasem niesłusznie nabyte prawa to takie, które są traktowane jako swoista odpłata za służbę w aparacie bezpieczeństwa państwa.

Taki punkt widzenia przewiduje wyrok TK w sprawie K 6/09, na gruncie uprzedniej ustawy nowelizującej ustawę zaopatrzeniową z 2009 roku.

Słusznie zauważono w opisanym wyroku TK, iż czym innym jest likwidacja przywilejów, zwłaszcza tych, które są niesłusznie udzielone lub były niesłusznie udzielone, a czym innym jest akt sprawiedliwości **polegający na odebraniu przywilejów i zrównaniu z poziomem, który obowiązuje powszechnie.**

Natomiast ograniczenie do przelicznika 0,7, a taki przelicznik obowiązuje dla okresów nieskładkowych, to znaczy wtedy kiedy dana osoba nie świadczy pracy, można traktować w charakterze odpowiedzialności represyjnej. W konsekwencji obecna regulacja 0 % za każdy rok spornej służby stanowi istotną represję, potraktowanie gorzej niż osób osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności.

Ponadto na gruncie Ustawy zaopatrzeniowej nie można mówić o przyrównaniu do systemu powszechnego, lecz represyjne obniżenie wysokości świadczeń. Opisana gilotyna to nie zrównanie do świadczeń powszechnych, lecz pozbawienie słusznie wypracowanych praw po 1990 roku.

Co do zasady przyjmuje się, iż zasada ochrony praw nabytych nie ma zastosowania do praw nabytych niesłusznie lub niegodziwie, a także praw niemających oparcia w założeniach obowiązującego w dacie orzekania porządku konstytucyjnego (zob. np. orzeczenie z 11 lutego 1992 r., sygn. K 14/91, OTK w 1992 r., cz. I; wyrok z 23 listopada 1998 r., sygn. SK 7/98, OTK ZU nr 7/1997, poz. 114; wyrok z 22 czerwca 1999 r., sygn. K 5/99, OTK ZU nr 5/1999, poz. 100; wyrok z 20 grudnia 1999 r., sygn. K 4/99, OTK ZU nr 7/2000, poz. 165 i wyrok z 13 stycznia 2006 r., sygn. K 23/03, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 8).

Wskazywane jest, iż jako odpłatę funkcjonariusze pobierali uprzywilejowane wysokie uposażenia z różnymi apanażami lub licznymi przywilejami i korzyściami w postaci łatwiej dostępnej, wyodrębnionej resortowej służby medycznej, nieodpłatnych lub tanich mieszkań służbowych, możliwości nabycia prywatnych pojazdów mechanicznych, ówczesznie bardziej komfortowych wczasów służbowych czy łatwiejszej dostępności innych dóbr powszechnego użytku lub artykułów spożywczych, które nie były powszechnym udziałem zwykłych "obywateli Polski" (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 czerwca 2015 r., II UK 246/14, LEX nr 1794314; z dnia 13 czerwca 2017 r., I UK 258/16, LEX nr 2382464).

Opisany punkt widzenia odnosi się do przeszłości, czyli świadczeń uzyskiwanych w spornym okresie i one miałyby stanowić "wyczerpującą odpłatę" za służbę w instytucjonalnym systemie totalitarnych represji. W konsekwencji opisany argument można stosować co najwyżej w odniesieniu do świadczeń uzyskanych

tudzież wysłużonych przed okresem transformacji ustrojowej, a nie świadczeń za służbę po 1990 roku.

Orzeczenia Sąd Apelacyjny w Szczecinie:

- wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 30 marca 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 443/22,
- wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 16 marca 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 546/22,
- wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 stycznia 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 401/22,
- wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 stycznia 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 308/22,
- wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 października 2022 roku, sygnatura akt: III AUa 107/22,
- wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 27 kwietnia 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 406/22
- wyrok SA w Szczecinie z 25.10.2022 r., III AUa 42/22, LEX nr 3507504,
- wyrok SA w Szczecinie z dnia 12 kwietnia 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 531/22

Opisane orzeczenia traktują zarówno świadczenia przed i po 1990 roku jako świadczenie nienależne, co implikuje konieczność zrównania do przyjętej gilotyny. Opisane narusza prawa nabyte i ma charakter dyskryminacyjny i nieproporcjonalny jak wskazano w orzecznictwie SN (II USKP 120/22):

-wyrok SA w Lublinie z 15.09.2021 r., III AUa 511/21, LEX nr 3273774

„Dekompozycja reżimu komunistycznego w Polsce miała charakter postępujący. W latach 80-tych ubiegłego stulecia pojawiły się elementy i instytucje świadczące o jego stopniowej demokratyzacji. Nie można więc z góry zakładać, że każda osoba pełniąca służbę działała na rzecz totalitarnego państwa, gdyż funkcje rozkładały się także na obszary bezpieczeństwa państwa, które są istotne w każdym jego modelu. W rezultacie należy uznać, że miejsce i okres pełnienia służby nie może być jedynym kryterium radykalnego obniżenia emerytury osób, które pozytywnie przeszły w 1990 r. proces weryfikacji i następnie w wolnej Polsce nienagannie pełniły wieloletnią służbę.”

- wyrok SA w Lublinie z 5.04.2022 r., III AUa 102/22, LEX nr 3574958

„Z literalnego brzmienia przepisu art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, (.....) oraz ich rodzin wynika, że służbę na rzecz totalitarnego państwa, ustawodawca definiuje jako "służbę od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. w wymienionych w ustawie cywilnych i wojskowych instytucjach i formacjach" (art. 13b ust. 1 ustawy) oraz służbę na etatach oraz w ramach szkoleń, kursów, a także oddelegowania w określonych instytucjach, wskazanych w ustawie (art. 13b ust. 2 ustawy)", chyba że służba ta rozpoczęła się po raz pierwszy nie wcześniej niż w dniu 12 września

1989 r. bądź której obowiązek wynikał z przepisów o powszechnym obowiązku obrony (art. 13c ustawy zaopatrzeniowej). Z powyższej definicji ustawowej wynika, że okolicznościami przesądzającymi o kwalifikacji służby danej osoby jako "służby na rzecz totalitarnego państwa" są wyłącznie ramy czasowe i miejsce pełnienia służby. Definicja ta, jak wynika z pozostałych unormowań ustawy zaopatrzeniowej, nie jest jednak ukierunkowana na objęcie restrykcyjnymi unormowaniami ustawy zaopatrzeniowej tych funkcjonariuszy, którzy wprowadzili pełnili służbę w czasie i miejscach wskazanych w ustawowej definicji, jednakże ich działalności nie można ocenić pejoratywnie z punktu widzenia zasad demokratycznego państwa prawnego i chronionych przez to państwo praw słusznie nabytych do zaopatrzenia społecznego. Definicja ustawowa "służby na rzecz totalitarnego państwa" przedstawia się jako kryterium wyjściowe w analizie sytuacji prawnej indywidualnych funkcjonariuszy mające w istocie konstrukcję obalonego ustawowego domniemania."

- wyrok SA w Poznaniu z 25.01.2023 r., III AUa 663/21, LEX nr 3499614

„Negatywna ocena skutków działalności służby bezpieczeństwa nie powinna wpływać na stwierdzenie słuszności lub niesłuszności praw nabytych przez poszczególnych funkcjonariuszy indywidualnie. Nie bez znaczenia dla oceny niniejszej sprawy jest wspomniany już fakt, iż przez wprowadzenie nowych zasad obliczania świadczeń emerytalno-rentowych doszło do potraktowania ubezpieczonych zbiorowo, bez uwzględnienia indywidualnych sytuacji poszczególnych funkcjonariuszy.”

- wyrok SA w Poznaniu z 23.11.2022 r., III AUa 486/21, LEX nr 3481085

„Trudno uznać, ażeby celem ustawodawcy, co wynika choćby z uzasadnienia projektu ustawy, było uznanie, iż każda służba w jednostkach wymienionych w powołanym przepisie, bez względu na jej charakter, kwalifikowana być winna jako służba na rzecz totalitarnego państwa. Zasada jednakowej odpowiedzialności wszystkich funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa państwa pozostaje, w ocenie Sądu Apelacyjnego, sprzeczna z poczuciem sprawiedliwości społecznej, do której odwoływali się sami projektodawcy. Negatywna i w pełni uzasadniona ocena skutków działalności służby bezpieczeństwa nie powinna bowiem samodzielnie wpływać na stwierdzenie słuszności lub niesłuszności praw nabytych przez poszczególnych funkcjonariuszy indywidualnie.”

- wyrok SA w Białymstoku z 15.12.2021 r., III AUa 953/21, LEX nr 3291398

„Zrównanie statusu osób - przez jednolite obniżenie świadczenia z zabezpieczenia społecznego - które kierowały organami państwa totalitarnego, angażowały się w realizację zadań i funkcji państwa totalitarnego, nękały swych obywateli także na innym polu niż styk szeroko rozumianego prawa karnego, a więc tych podmiotów, których ocena jest zdecydowanie aksjologicznie negatywna, z osobami, których postawa nie pozostawała w bezpośredniej opozycji do zadań i funkcji tego państwa, lecz sprowadzała się do czynności akceptowalnych i wykonywanych w każdym państwie, także demokratycznym, bez skojarzeń prowadzących do ujemnych ocen, nie może być dokonane za pomocą tych samych parametrów.

Inaczej każdy podmiot funkcjonujący w systemie państwa w tych latach mógłby się spotkać z zarzutem, że jego działanie, w ogólnym rozrachunku, było korzystne dla państwa totalitarnego.”

Państwo polskie utraciło możliwość wtórnej oceny słuszności tudzież niesłuszności nabytych praw, po powtórnym zatrudnieniu funkcjonariuszy już w nowych strukturach państwa polskiego po 1990 roku.

Państwo polskie zawarło swoistą umowę z tymi funkcjonariuszami, władze polskie nie sygnalizowały, że mogą być oni - w zakresie uprawnień nabywanych począwszy od 1990 r. - traktowani gorzej od funkcjonariuszy nowo przyjętych, szczególnie, że ich służba po tej dacie była taka sama: wymagano od nich takiej samej dyspozycyjności, zaangażowania, narażania zdrowia i życia. Znaczna część z tych funkcjonariuszy swoją służbę dla III RP sprawowała wzorowo: byli oni odznaczani, awansowali na wysokie stanowiska, wymagające specjalistycznej wiedzy i odpowiedzialności. Państwo, powierzając funkcjonariuszom takie obowiązki, wyrażało tym samym swe zaufanie do nich i pozytywną ocenę ich służby (tak: wyrok SA w Białymstoku z 25.11.2021 r., III AUa 636/21, LEX nr 3324763).

Powyższe wskazuje, iż sama sprawiedliwość społeczna nie może stać u podstawy odebrania przywilejów emerytalnych i rentowych byłych funkcjonariuszy. W szczególności mając na względzie uprzednią pozytywną weryfikację w 1990 roku. Retroaktywne ponowne weryfikowanie stanowi pogwałcenie zasady zaufania obywatela do państwa i nierealizowanie swoich zobowiązań przez państwo polskie.

II. Prawo do Sądu i rzetelnego procesu sądowego wobec obniżenia świadczeń emerytalnych lub rentowych uprawnionym opisanym w art. 13b ust. 1 Ustawy zaopatrzeniowej

W powyższym zakresie z uwagi na przewlekłość postępowania sądowego, wobec zjawiska tzw. autodestrukcji organu władzy państwowej - TK oraz prawa do sądu i uzyskania rozstrzygnięcia w rozsądnym terminie, konieczne jest rozstrzygnięcie przez Sąd Powszechny zarzutów natury prawa konstytucyjnego. Coraz powszechniej przyjmuje się obowiązek zachowania wykładni prokonstytucyjnej przez każdy sąd powszechny, co należy rozumieć jako model kontroli konstytucyjności rozproszonej.

Ustawa nowelizująca z dnia 16 grudnia 2016 roku w art. 2 ust. 1 wprowadziła obowiązek z urzędu wszczynania postępowania w przedmiocie ponownego ustalenia wysokości świadczeń, o których mowa w art. 15c lub art. 22a.

Analogicznie ubezpieczeni nie mieli żadnego dostępu i możliwości uczestnictwa w postępowaniu przed IPN w przedmiocie wydania informacji o przebiegu służby z art. 13a ustawy zaopatrzeniowej.

Co istotne w tym zakresie sam IPN został związany de facto katalogiem z art. 13b ust. Ustawy zaopatrzeniowej.

W konsekwencji pierwsza możliwość konfrontacji ubezpieczonego z decyzją oraz informacją o przebiegu służby jest etap odwołania do SO.

Wyrok SA w Szczecinie z dnia 28 sierpnia 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 518/22:

„W tej kwestii na aprobatę zasługuję poglądu Sądu Najwyższego z uzasadnienia wyroku z dnia 9 czerwca 2022 r., III USKP 145/21:

„(...) jeżeli sąd rozpoznający sprawę indywidualną uzna, że: 1) po pierwsze, przepisu ustawy, który miałby stanowić podstawę lub przesłankę rozstrzygnięcia, nie da się pogodzić (w drodze zastosowania prokonstytucyjnej wykładni) z określoną normą lub zasadą konstytucyjną; 2) po drugie, że w sprawie nie wypowiedział się dotąd Trybunał Konstytucyjny, i 3) po trzecie, że nie istnieją warunki pozwalające na uzyskanie rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego, to dysponuje on kompetencją do odmowy zastosowania (pominięcia) tego przepisu przy wydawaniu rozstrzygnięcia. Konkluzja ta sformułowana została w celu poszukiwania remediów w związku z zakłóceniem działalności Trybunału Konstytucyjnego, odnosi się więc przede wszystkim do sytuacji o charakterze nadzwyczajnym. Po drugie, sądy powinny traktować odmowę zastosowania przepisu jako środek ostateczny i – na tyle, na ile jest to intelektualnie dopuszczalne – dokonywać prokonstytucyjnej wykładni ustaw. Do ustalenia tej wykładni istotnych wskazówek może dostarczać orzecznictwo – dawne i obecne – Trybunału Konstytucyjnego. Po trzecie, odmowa stosowania przepisów ustawowych nie powinna prowadzić do zakłócenia jednolitości orzecznictwa sądowego. Choć kompetencja ta przysługuje wszystkim sądom, to przed jej zastosowaniem zawsze należy rozważyć celowość uzyskania stanowiska Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego, jeśli jest to proceduralnie możliwe i nie doprowadzi do odmowy ochrony prawnej w konkretnej sprawie. Takie właśnie kształtowanie jednolitości orzecznictwa przyświecało wydaniu uchwały III UZP 1/20 (zob. pkt 33 uzasadnienia uchwały).

Podsumowując, jeśli nie jest możliwe uzyskanie kontroli konstytucyjnej przez przewidziany do tego organ (Trybunał Konstytucyjny) z jednoczesnym zapewnieniem stronie rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, to do sądu powszechnego rozpoznającego sprawę należy zapewnienie obywatelowi właściwej kontroli konstytucyjnej i jego powinnością jest samodzielne dokonanie oceny zgodności z Konstytucją RP wskazanych przepisów ustawy.”

III. Okoliczności lub dowody świadczące o pełnieniu służby na rzecz totalitarnego państwa w perspektywie reguł dowodzenia przed sądami powszechnymi

Na gruncie ustawy zaopatrzeniowej obowiązują różne rozbieżne poglądy co do przyjęcia służby na rzecz totalitarnego państwa.

Z jednej strony można mówić o „domniemaniu służby na rzecz totalitarnego państwa” osób pełniących służbę w spornym okresie w opisanym katalogu z art. 13b ust. 1 Ustawy zaopatrzeniowej (tak np. w uchwale z dnia 16 września 2020 roku, sygnatura akt: III UZP 1/20).

Z drugiej strony Sąd Apelacyjny w Szczecinie w większości swoich orzeczeń przyjmuje, iż art. 13b ust. 1 to definicja legalna pojęcia służby na rzecz totalitarnego państwa. A więc nie potrzebne są żadne dowody poza informacją o przebiegu służby IPN, co *de facto* jest rażąco sprzeczne z dotychczasowym orzecznictwem SN, które wskazuje iż sama informacja musi być weryfikowalna w przypadku braku realnej możliwości jej zaskarżenia.

Ostatecznie przyjmuje się, iż rozróżnia się kryterium instytucjonalne i materialne – II USKP 120/22, z czego kryterium instytucjonalne nie może przeważać i stanowić wyłącznego kryterium.

Warto wskazać, iż w orzecznictwie SN przyjmuje się, iż sprawa zainicjowaniem odwołaniem to jak każda sprawa cywilna, sprawa oparta o proces kontradyktoryjny. A co to znaczy? Oznacza to, iż zawsze ten kto twierdzi musi udowodnić swoje twierdzenia i poprzeć je określonymi dowodami – wyrok SN z 4.08.2016 r. III UK 201/15.

Można przyjąć, iż stosowanie samego kryterium instytucjonalnego w oparciu o uczestnictwo w systemie totalitarnej represji, stanowi nie tyle skrót myślowy co pewnego rodzaju ułatwienie dowodowe stosowane błędnie przez część sędziów Sądów Powszechnych. Powyższe jest niezgodne z zasadą indywidualizacji winy, bowiem nie ma w polskim prawie zasady winy zbiorowej.

Nie jest też argumentem czasami stosowany przez SA w Szczecinie pogląd, iż z uwagi na notorię niszczenia akt operacyjnych, ustalenie winy jest zbyt ciężkie i niemożliwe - wyrok SA w Szczecinie z dnia 17 listopada 2022 roku, sygnatura akt: III AUa 203/22: *„Byli funkcjonariusze wiedząc jaki jest obecnie stan archiwów a dokładnie braki w materiałach archiwalnych wynikające z masowego niszczenia dokumentów organów bezpieczeństwa państwa przed uch. przejęciem przez Instytut powołują się na brak obciążających ich dowodów”*,

tudzież: wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 8 czerwca 2022 roku, sygnatura akt: III AUa 12/22, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24 listopada 2022 roku, sygnatura akt: III AUa 255/22, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 30 marca 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 443/22.

Należy wskazać, iż na gruncie praw człowieka i zasad postępowania dowodowego konieczne jest wykazanie winy indywidualnej funkcjonariusza, a skutki negatywne braku udowodnienia tej okoliczności ponosi organ co potwierdzają orzeczenia:

- wyrok SA w Warszawie z 9.03.2022 r., III AUa 1517/21, LEX nr 3389968

„Wobec powyższego, Sąd Okręgowy opierając się na rozważaniach zawartych w treści uchwały Sądu Najwyższego, sygn. III UZP 1/20 co do zakresu podmiotowego art. 13b, związanych z wykładnią nieostrego pojęcia "służby na rzecz państwa totalitarnego" i przeprowadzając przez jej pryzmat kontradiktoryjne postępowanie dowodowe, doszedł do wniosku, że brak jest dowodów aby przyjąć, że odwołująca pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa i dopuściła się przed dniem 31 lipca 1990 r. działań wymierzonych przeciwko opozycji demokratycznej, związkom zawodowym, stowarzyszeniom, kościołom, łamania prawa do wolności słowa i zgromadzeń, prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, będących podstawowymi prawami i wolnościami człowieka. Wobec czego Sąd ten stwierdził, że w niniejszym przypadku brak było przesłanek do zastosowania art. 15c ustawy zaopatrzeniowej, skutkującego redukcją wysokości świadczenia L. S.”

- wyrok SA w Warszawie z 29.07.2021 r., III AUa 446/21, LEX nr 3228944

„Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. wskazać trzeba, że zgodnie z zasadą kontradiktoryjności obowiązującą w procesie cywilnym, to na stronach postępowania ciąży obowiązek udowodnienia swoich twierdzeń poprzez prezentowanie materiału dowodowego na ich poparcie. W myśl art. 232 k.p.c. to strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. W postanowieniu z 24 kwietnia 2019 r. Sąd Najwyższy wskazał, że zgodnie z przepisami art. 6 k.c. i 232 k.p.c. strony są obowiązane powoływać dowody na potwierdzenie faktów, z których wywodzą skutki prawne, a sąd jedynie w wyjątkowych przypadkach może dopuścić dowód niewskazany przez powoda lub pozwanego. Przepis art. 6 k.c., ustanawiający regułę rozkładu ciężaru dowodu, pozwala sądowi rozstrzygnąć sprawę w razie braku podstaw do stwierdzenia, czy istotny dla rozstrzygnięcia sprawy fakt miał miejsce. Sąd orzeka wówczas na niekorzyść strony, na której spoczywał ciężar udowodnienia faktu, z którego wywodziła skutki prawne (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 kwietnia 2019 r., V CSK 486/18). Zasada kontradiktoryjności i dowodzenia swoich twierdzeń (art. 232 k.p.c.) obowiązuje również w odrębnym postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08).”

- wyrok SA w Szczecinie z dnia 22 sierpnia 2023 roku, sygnatura akt: III AUa 518/22

„W tym miejscu należy też podkreślić, że Sąd Apelacyjny uznaje obowiązywanie kontrydiktoryjnego modelu procesowego w sprawach cywilnych, w tym również dotyczących ubezpieczeń społecznych, co nakłada na strony obowiązek wskazywania źródeł dowodowych. Sąd nie ponosi odpowiedzialności za wynik postępowania dowodowego. Sąd Najwyższy w wyroku z 4.08.2016 r. III UK 201/15 zajął stanowisko, że rolą stron jest wskazywanie dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, jednak sąd może dopuścić dowód nietypowany przez strony, ale gdy istnieją szczególnie uzasadnione przyczyny nakazujące sądowi podjęcie inicjatywy dowodowej w celu prawidłowego wyjaśnienia sprawy. Sąd Najwyższy wskazał, że okolicznością taką może być np. dążenie strony do obejścia prawa, podejrzenie wszczęcia fikcyjnego procesu, rażąca nieporadność strony działającej bez profesjonalnego pełnomocnika, ale także istnienie wysokiego prawdopodobieństwa zasadności dochodzonego roszczenia. Powinność sądu w tych wypadkach wynika z zagrożenia naruszenia interesu podlegającego szczególnej ochronie, wobec niepodjęcia przez stronę właściwych czynności, mimo stosownych pouczeń sądu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 195/09, OSNP 2011 nr 13-14, poz. 190). W przedmiotowej sprawie tego rodzaju okoliczności nie zaistniały.”

IV. Skargi kasacyjne – zasadnicze problemy i zarzuty

Problem skarg kasacyjnych należy podzielić na dwie strony – organu rentowego oraz ubezpieczonych.

Nas głównie w Szczecinie interesują skargi kasacyjne ubezpieczonych. Jednak w innych apelacjach Polski zasadniczym problemem są skargi kasacyjne organu rentowego.

Wydawałoby się, że sprawa jest przesądzona, że sporne regulacje są nieproporcjonalne, niekonstytucyjne. Przecież w ostatnim wyroku SN w sprawie II USKP 120/22 stwierdzono o oczywistej niezgodności z konstytucją gilotyny niezależnie od braku orzeczenia TK.

Skargi ubezpieczonych opierają się na zarzutach przede wszystkim błędnej wykładni i zastosowania spornego przepisu art. 15c oraz art. 13b lub art. 22a, ewentualnie 24a. W wyrokach niestety często nie wskazywana jest konkretna jednostka art. 13b ust. 1 Ustawy zaopatrzeniowej.

Należy pamiętać, iż SN jest związany zarzutami skargi, dlatego konieczna jest wysoka staranność i dokładność przy formułowaniu zarzutów. Sama skarga i zarzuty, a także zagadnienia przedstawione do rozpoznania muszą zawierać element fantazyjny, określonej rozbieżności na poziomie doktrynalnym. SN przyjmuje do rozpoznania tylko jak odnajdzie w problem prawny mogący wpłynąć pozytywnie na orzecznictwo Sądów Powszechnych, ewentualnie dostrzeże nieważność postępowania.

Sama kwestia przedsądu jest także niezwykle ważna bowiem należy umiejętnie odnaleźć określone rozbieżności w orzecznictwie Sądów, które powinny zostać rozstrzygnięte przez SN. Coraz mniej jest możliwych zagadnień prawnych do rozpoznania, bowiem SN systematycznie rozpoznaje kolejne sprawy.

Ostatni wyrok SN II USKP 120/22, mocno wywindował znaczenie kryterium instytucjonalnego, jednak co istotne nie wykluczył, iż może zdarzyć się taka służba w spornym okresie w spornej jednostce, która nie może być uznana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Powyższe oznacza, iż zawsze konieczna jest indywidualna ocena służby funkcjonariusza przez pryzmat naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka.